

Анотація

В статье рассматривается проблема внедрения инновационных методов педагогической деятельности. Определяются методические основы активизации научно-исследовательской деятельности студентов в контексте инновационной деятельности преподавателя.

Summary

The article addresses the problem of implementing innovative educational activities. There were identified the methodological bases of the research activities of the students in the context of innovation activity.

Ключові слова: активізація, студент, науково-дослідна діяльність.

Ключевые слова: активизация, студент, научно-исследовательская деятельность.

Key words: activation, student, Scientific and research activity.

Подано до редакції 11.04.13.

Рекомендовано до друку докт.пед.наук, доц. Романовою Г.М.

УДК 159.955:378.147.091.3:74/76

©2013

Полатайко О.М.

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЕТАП ВПРОВАДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНОЇ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ОБРАЗНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Підготовка вчителя мистецького профілю в умовах Болонського процесу передбачає глибоку теоретичну підготовку, а також певний досвід практичної діяльності. В умовах педагогічного вузу мистецького профілю одним з найважливіших компонентів професійної освіти є сформованість художньо-образного мислення, котре найвиразніше проявляється в процесі вербальної художньо-педагогічної інтерпретації творів мистецтва.

Створення вербальної інтерпретації твору в умовах інституту мистецтв педагогічного університету відбувається у процесі вивчення спеціальних дисциплін, проте найповніше і найглибше ця процедура у повному обсязі можлива в курсі "Історія художньої культури", "Методика викладання художньої культури" та в практичному застосуванні вмінь та знань у загальноосвітніх школах на уроках художньої культури.

Практика роботи зі студентами в курсі "Історія художньої культури", та діагностичні дослідження показали, що лише 4,8% студентів мають високий рівень, а близько половини студентської молоді, а саме 46,2%, мають низький рівень сформованості художньо-образного мислення.

Характерним для таких студентів є:

- відсутність потреби у спілкуванні з твором мистецтва та його пізнанні;
- відсутність розуміння необхідності у вербальній інтерпретації, обґрунтованого усвідомлення корисності цієї діяльності;
- невміння пояснити цінності твору, усвідомити рівень його значення для художньої культури в цілому і для художнього виховання, зокрема;
- неточне, або поверхневе розуміння твору на фоні небажання глибокого вивчення його та нездатності тлумачити твір;
- часткове, або поверхневе сприйняття художнього твору; невміння сприйняти твір цілісно з урахуванням усіх засобів виразності для розкриття образу;
- не завжди проявляють здатність до емоційного сприйняття твору і моментальної рефлексії на нього, емоційна обмеженість не сприяє висловленню естетичної оцінки твору;
- бідні поліхудожні асоціації та уявлення, відсутня орієнтація у психологічних і стильових зв'язках у мистецтві;
- обсяг мистецьких знань доволі обмежений, відсутня орієнтація у стилях і напрямках мистецтва, доволі приблизне уявлення про історичні і стилістичні закономірності у розвитку мистецтва;
- аналіз твору відбувається повільно, не завжди проявляється вміння виділити істотне, порівняти та здійснити вербалізований висновок;
- оцінка твору не є самостійною, а ґрунтується на наслідуванні думок викладача або однокурсників;
- відсутнє володіння у повному обсязі мистецькою термінологією, у зв'язку з чим, процес створення інтерпретації не відбувається, бідний мистецький тезаурус та обмеженість у вербалізації думок не дає змоги сформулювати якісне тлумачення художнього образу;
- висловлювання студентів не виділяються емоційністю, яскравістю та образністю мови. Рідна мова не стає помічником у творенні інтерпретації.

З метою підвищення рівня сформованості художньо-образного мислення студентів було здійснено експериментальне впровадження організаційно-методичної системи, складовими компонентами якої стали: мета, суб'єктивні і об'єктивні фактори, принципи, педагогічні умови, завдання, методи, форми навчання майбутніх фахівців і, як результат, – готовність студентів до інтерпретаційної діяльності. Процес впровадження організаційно-методичної системи було поділено на три етапи: інформаційно-аналітичний; фахово-орієнтовний; творчо-самостійний.

Формулювання цілей статті... Метою даної статті є розгляд принципів, педагогічних умов, факторів, завдань першого – інформаційно-аналітичного – етапу впровадження організаційно-методичної системи формування художньо-образного мислення студентів; розкриття деяких методів формування мислення та розвитку інтерпретаційних умінь майбутніх вчителів художньої культури.

Виклад основного матеріалу дослідження... Інформаційно-аналітичний етап організаційно-методичної системи формування художньо-образного мислення охоплює VII семестр навчання студентів у межах дисципліни “Історія художньої культури” за навчальним планом. Метою цього етапу було підвищення мотивації студентів до інтерпретаційної діяльності, розширення кола історичних та мистецьких знань.

Грунтуючись на *принципах* підпорядкованості хронологічного вивчення навчального матеріалу структурно-логічному викладенню курсу, комплексного використання творів різних видів мистецтва у процесі вивчення матеріалу, підкріплення історично-теоретичних знань студентів слуховим і наочним сприйняттям ми визначили завдання цього етапу:

- сформувані у студентів зацікавленість мистецтвом, потребу сприймати художній твір; розвинути у студентів мотивацію до сприйняття та інтерпретації художніх творів ;
- навчити сприймати твір мистецтва в цілому; використовуючи художню настанову, сприймати окремі складові художньої мови; емоційно реагувати на сприйнятий твір, проявляти рефлексію у різних формах (мімічно, усно, письмово, малюнком);
- надати студентам історично-мистецтвознавчі знання; розвинути у них уміння порівнювати, класифікувати та систематизувати мистецьку інформацію; закласти основи аналізу та оцінювання художніх творів;
- розширити лексичний запас студентів, вводячи мистецтвознавчі, філософські терміни; розвинути уміння висловлювати свою точку зору щодо твору мистецтва, вербалізувати висновок.

Ефективність роботи залежить від *педагогічних умов*, які спрацьовують на першому етапі впровадження організаційно-методичної системи. До них можна віднести: психологічне налаштування студентів до сприйняття твору та інтерпретаційної діяльності; системне використання в навчальній діяльності інтерпретації, необхідної для активізації художньо-образного мислення.

Активізація художнього мислення студентів залежала в першу чергу від комплексу методів, застосованих нами на заняттях з курсу “Історія художньої культури”. До них ми віднесли:

1. методи стимулювання інтересу: заохочення (мотиваційні бесіди, рейтингове оцінювання); емоційного впливу; образних асоціацій (“Гра асоціацій”); створення ситуацій успіху (тренінг “Інтерпретатор”); художньо-дидактичних ігор (“Біржа синонімів”, “Семинар-рольова гра”)[1];

2. методи здобуття художньо-педагогічної інформації: лекція, бесіда, навчальна дискусія, аналіз порівняльний, структурний; застосування наочного матеріалу (графічного, візуального, ілюстративного); практичні, які допомагають вивченню і опануванню теоретичного та історичного матеріалу; індуктивно-дедуктивні (узагальнення, співставлення, порівняння); пошуково-дослідницькі (“Журналістське розслідування”, “Змагання словників”, “Золота лихоманка”, пошук аналогій); самопідготовки (“Бестселер місяця”) [1];

3. методи контролю і самоконтролю за результатами опитування, тестування: тест-підставлення, тест-узагальнення, тест-пошук; візуальний тест; аналіз інтерпретаційної діяльності студентів (“Знайди помилку”, письмові творчі завдання);

4. методи становлення творчої самостійності: тренінг “Інтерпретатор” (андрагогічний метод); невербальні методи акторської майстерності; вербалізація (усна й письмова форма).

Інформаційно-аналітичний етап було розпочато з бесіди зі студентами про роль мистецтва в житті людини, вихованні школярів і становленні особистості, зокрема музиканта. Протягом бесіди зверталась увага студентів на місце і роль інтерпретації творів мистецтва у майбутній діяльності вчителя музики. У процесі бесіди ми визначили кількість студентів, які навчаються на базі педагогічних та музичних училищ, а також студентів, котрі мають базовою підготовкою лише музичну школу.

На цьому етапі роботи надзвичайно важливими та впливовими є усі *об'єктивні фактори* формування художньо-образного мислення студентів: стан розвитку художньої культури суспільства; соціокультурне середовище студентів; діалектична єдність загально-естетичної та фахової підготовки. *Суб'єктивні фактори*, на нашу думку, також відігравали не останню роль. Серед останніх найважливішими є: індивідуально-психологічні особливості студента, володіння вербальною мовою, життєвий та художній досвід особистості.

Всі методи, застосовані в нашій методиці, заохочували студентів до активної діяльності, сприяли збільшенню інтересу до самої дисципліни та до інтерпретування творів мистецтва, зокрема; будь-яка діяльність студентів на заняттях обов'язково оцінювалась, підтримувалась, що знаходило прояв у звичайному, вербальному та рейтинговому оцінюванні.

Первісне сприйняття художнього твору давало змогу спостерігати зміни виразу облич, очей, поз, що власне є першою невербальною оцінкою твору та показником справжнього стану, в якому перебувають реципієнти. Крім того, на цьому ж етапі сприйняття було запропоновано зробити у зошитах короткі записи-нариски з приводу щойно прочитаного літературного твору, переглянутої картини: зробити словесну замальовку свого стану після сприйняття якогось твору, або дати характеристику твору прикметниками.

У процесі обмірковування сприйнятого можна чекати від студентів розгорнутих відповідей, що містять їхню власну позицію щодо художнього твору. Насамперед це усні відповіді-міркування, заперечення, згоди у процесі бесіди-діалогу на занятті або після нього. Велике значення має думка, що аналізує та пояснює первісні враження від твору, бажання осягнути задум автора, прагнення зрозуміти погляди колег. Самостійне відвідування музеїв, виставок, театрів, спонукають поділитися враженнями, висловити своє бачення щодо твору.

Розгорнуті відповіді на питання, або ж ставлення студентів до твору мистецтва здійснювалось не лише в усній, а й в письмовій формі. Письмові враження від твору, малюнки та інші види фіксування свого ставлення до твору студентам пропонувалось робити у робочих зошитах.

З метою підвищення мотивації навчання було запропоновано студентам вести окремі зошити, в якому своє розуміння твору або явища мистецтва вони нотували у епістолярному, поетичному, драматичному жанрах. Такі форми висловлень за своєю суттю діалогічні, їм властиві відвертість, "відчуття себе на тлі інших", "гостре відчуття співрозмовника", що передчуває "його можливі реакції, його можлива відповідь" [2, с. 238]. Щоденні записи або листи є чудовим способом продовження діалогу із собою. Заняття, відведені для перевірки самостійної роботи студентів, містили демонстрацію цих творчих здобутків, що ставало для одних стимулом, а для інших – потребою.

Цілком зрозуміло, усі види висловлювань студентів відповідають різним рівням сформованості художньо-образного мислення. Найнижчий рівень – висловлення у вигляді вражень, замальовок-фіксацій свого внутрішнього стану. Достатній рівень – розгорнуті висловлення, що доводять і пояснюють свою позицію стосовно художнього твору, а також містять узагальнене уявлення про художню культуру певного історичного періоду, світової художньої культури в цілому. Високий рівень – самостійні художньо-творчі роботи, котрі містять емоційну інтерпретацію твору. Проте необхідно зазначити, що усі три рівні сформованості художньо-образного мислення перебувають у тісних взаєминах один з одним.

Підвищення інтересу до творів мистецтва та їх інтерпретації, розширення мистецьких знань, активізація художньо-образного мислення вимагали розробки комплекс тестів, анкет і завдань.

В основу тестової методики було покладено матеріал експериментального практичного посібника, в якому система тестових завдань з формування художньо-образного мислення ґрунтувалась на визначених авторами трьох рівнях розвитку художньої культури особистості: репродуктивному, репродуктивно-пошуковому, творчому [3].

Відповідно, I рівень – *репродуктивний*, відтворення з підказкою зовні на основі вже отриманих знань. Цей рівень визначає ступінь засвоєння студентом теоретичного матеріалу. Тести-завдання подані з еталоном відповіді, які групуються за такими аспектами: впізнання, відмінність та класифікація. Наприклад:

1. *Впізнання*: Чи погоджуєтеся Ви з тим, що розквіт мистецтва класики у Стародавній Греції припадає на V-IV століття до н.е.? (Варіанти відповіді – так, ні; Еталон відповіді – Так)

2. *Відмінність*: Виберіть з переліку засоби виразності живопису: об'єм, композиція, колір, матеріал, перспектива, світло, малюнок, фактура, інтонація, жест. (Еталон відповіді – композиція, колір, матеріал, перспектива, світло, малюнок).

3. *Класифікація*: Встановіть відповідність назви твору з іменем скульптора (поєднайте стрілками):

1. Дискобол	
2. Битва греків з амазонками	a) Скопас
3. Доріфор	b) Агесандер
4. Афіна і Марсій	c) Праксител
5. Менада	ь
6. Сатир, що відпочиває	d) Фідій
7. Афродіта Мілоська	e) Поліклет
8. Гермес і маленький Геракл	f) Мірон
9. Зевс	

II рівень – *репродуктивно-пошуковий* – відповідає другому рівню сформованості художньої культури, а відтак і художньо-образного мислення.

Група тестів містить тест-підставлення та узагальнення, які не мають підказки зовні, проте не передбачають однозначної відповіді, а спонукають до пошуку самостійного рішення на основі отриманих знань. Окрім того цей рівень має тест-пошук, рішення якого передбачає самостійні міркування і аргументовану відповідь студента. Наприклад:

1. *Тест-доповнення*. Назвіть відомих вам скульпторів грецької класики.

1)....; 2)....; 3)....; 4)....; 5)....; 6)....; 7)....; 8)....(Еталон відповіді – Мірон, Фідій, Поліклет, Лісіпп, Агесандор, Скопас, Пракситель, Леохар).

2. *Тест - узагальнення*. Яка спільна риса характеризує художню культуру Єгипту, Китаю та Індії? (Відповідь-орієнтир – синкретизм, міфологічність світогляду).

3. *Тест-пошук* (тест-міркування). Як ви розумієте вислів Протагора: “Людина є мірою всіх речей?” (Відповідь-орієнтир: висловлювання світогляду давніх еллінів.)

Тестові завдання III рівня – *творчого* – мали виявити самостійну позицію студента, його ставлення до твору мистецтва й до проблем мистецтва й життя. Подаємо для прикладу декілька таких запитань:

1. Як ви розумієте вислів В.Гюго: “Архітектура – величезна кам’яна симфонія, яка виникає у результаті чудового поєднання усіх творчих сил цілої епохи”?

2. Чим пояснюється, на Вашу думку, глибокий психологізм і одухотвореність портретів художників-романтиків?

3. Розкрийте задум художника у картині (твір мистецтва за вибором викладача).

4. Обгрунтуйте, чи можна, читаючи вірші Р.Бернса, зробити висновок про нього, як про людину.

5. Яким, на вашу думку, має бути митець аби створити шедевр?

6. Створіть вербальний образ картини Врубеля “Демон”. Знайдіть літературний та музичний аналогі.

7. У чому полягає вплив образотворчого мистецтва на людину?

8. Поясніть, як розуміти слова Ніцше про сприйняття мистецтва: “Відкрив своє... велике “третє око”, що через два інших дивиться на світ!”?

У тестових завданнях немає і не може бути готової відповіді – еталону або відповіді – орієнтиру. Оцінювати завдання цього рівня необхідно за такими показниками:

- здатність самостійно застосовувати знання, навички та уміння;
- уміння аргументовано розкривати свою точку зору, відповідь має бути логічною, з яскраво вираженим ставленням до твору чи явища мистецтва,
- використання термінології відповідного виду мистецтва;
- наявність великого арсеналу прикладів художніх творів у різних видах мистецтва;
- здатність самостійно орієнтуватися у взаємозв’язках мистецтв.

З метою перевірки знань зручніше застосовувати тести I та II рівнів. Що стосується модульного контролю, то тестові завдання можна складати з різноманітних комбінацій. Це активізує мислення студентів сприяє успішному розв’язанню завдань. Окрім того з’ясувалося, що студентів найбільш цікавлять завдання, котрі не вимагають точної єдиної відповіді, а мають на увазі обмірковування проблеми, виокремлення суті питання, аналіз, синтез, узагальнення та самостійний висновок.

Аналіз результатів експериментального впровадження організаційно-методичної системи на інформаційно-аналітичному етапі показав, що студентів з низьким рівнем сформованості художньо-образного мислення поменшало на 9,5%, кількість студентів з достатнім рівнем збільшилась на 7,3%, а високий рівень сформованості художньо-образного мислення показали 7% студентів, а не 4,8% як на початку експерименту.

Висновки... В даній статті ми розглянули лише деякі методи формування художньо-образного мислення студентів в межах інформаційно-аналітичного етапу впроваджені організаційно-методичної системи формування даного типу мислення в курсі “Історія художньої культури”.

Література

1. Полатайко О. М. Методи формування художньо-образного мислення майбутнього вчителя музики в процесі інтерпретації творів мистецтва / О. М. Полатайко // Теоретичні та практичні питання культурології : зб. наук. статей. – Мелітополь : Видавництво “Сана”, 2009. – Вип. XXVI. – Ч. II. – С. 57-63.
2. Бахтин М. М. Естетика словесного творчства / М. М. Бахтин. – М. : Искусство, 1979. – 412 с.
3. Чельшева Т. В. Основы художественной культуры. Мировая художественная культура : тестовые задания для учащихся общеобразовательных школ и абитуриентов ВУЗов / Т. В. Чельшева, Ю. В. Янике. – М. : Гуманитарное изд. центр ВЛАДОС, 1999. – 208 с.

Анотація

В статті розглянуто принципи, педагогічні умови, фактори, завдання першого етапу впровадження організаційно-методичної системи формування художньо-образного мислення студентів, розкрито методи формування мислення та розвитку інтерпретаційних умінь майбутніх вчителів художньої культури.

Аннотація

В статті розглядаються принципи, педагогічні умови, фактори та завдання першого етапу впровадження організаційно-методичної системи формування художественно-образного мислення студентів, розкрито методи формування мислення і розвитку інтерпретаційних умінь майбутніх учителів художественної культури.

Summary

The article covers the principles, pedagogical conditions, factors that set the first phase of the organizational and methodical system formation artistic and imaginative thinking of students, disclosed methods of formation of thinking and skills of interpretive of future teachers of culture.

Ключові слова: художньо-образне мислення, інтерпретаційні вміння, організаційно-методична система, учитель художньої культури.

Ключевые слова: художественно-образное мышление, интерпретационные умения, организационно-методическая система, учитель художественной культуры.

Key words: artistic and imaginative thinking, interpretational skills, the organizational and methodical system, the teacher of art culture.

Подано до редакції 13.02.13.

УДК 377:004.32

©2013

Радченко М.І.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Застосування комп'ютерних інформаційних технологій в навчанні – одна з найбільш важливих і стійких тенденцій розвитку світового освітнього процесу. Саме сучасні комп'ютерні технології надають величезні можливості для розвитку процесу освіти. Ще К.Д.Ушинський помітив, що навчальний процес вимагає використання наочності. Він писав: "Педагог має подбати про те, щоб якомога більше органів чуття – око, вухо, голос, чуття мускульних рухів і, навіть, якщо можливо нюх та смак, взяли участь в акті запам'ятовування... За такого дружнього сприяння всіх органів в акті засвоєння ви переможете найлінійнішу пам'ять"[5, с. 218].

В сучасних умовах найбільшої популярності в навчальному процесі набувають мультимедійні технології, які забезпечують комбінування різних форм представлення інформації на одному носіїві, наприклад, текстової, графічної, звукової, цифрової, анімації, відео, а також рухливих та нерухливих образів.

Як свідчать чисельні дослідження, застосування мультимедійних засобів, у більшості випадків, активізує пізнавальну діяльність студентів. Однак незнання викладачем правил та умов використання наочності, а також специфіки сприймання інформації при використанні мультимедійних засобів може призвести до гальмування навчального процесу та негативного оцінювання студентами результатів впровадження мультимедійних технологій у навчальний процес. Тому проблема підвищення рівня психолого-педагогічної компетентності викладача при використанні мультимедійних технологій сьогодні набуває особливо важливого значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Проблемам впровадження й ефективного застосування інформаційно-телекомунікаційних (ІТКТ) і мультимедійних технологій в освіті присвячено немало теоретичних і експериментальних праць вітчизняних і зарубіжних педагогів. Окремі питання цієї проблеми вже розкрито в працях А.Ф.Верлани, Б.С.Гершунського, С.У.Гончаренка, Р.С.Гуревича, Ю.О.Дорошенка, М.І.Жалдака, Г.Кедровича, В.М.Кухаренка, Ю.Д.Маргуліса, І.П.Підласого, Є.М.Полат, І.В.Роберт, Р.Нортон, С.О.Сисоєвої, П.В.Стефаненка, С.Н.Трапезникова, Дж.Хартлі, В.Л.Шевченко та ін. Проблеми впливу мультимедійних технологій на психологічний розвиток особистості присвячені роботи В.Ю.Бикова, Ю.Д.Бабаєва, О.В.Вітюк, Н.П.Дементівської, Б.О.Ломова, Ю.І.Машбиця, Н.В.Морзе, О.К.Тихомирова, В.М.Харченко, питання застосування мультимедійних технологій при навчанні знаходиться в фокусі науково-практичного розгляду таких дослідників, як Ю.О.Жук, К.М.Обрізан, Т.Л.Салівон, С.М. Яцюк та ін. [4, 7, 10].

Узагальнення результатів вивчення психолого-педагогічної, методичної літератури, практичного досвіду з проблеми застосування ІТКТ у навчальному процесі засвідчує: педагогічні засади формування професійних знань майбутніх фахівців засобами мультимедіа ще неповно досліджено в теоретичному і практичному аспектах; недостатньо вивченими залишаються: система науково-обґрунтованого впровадження мультимедійних програм у зміст дидактичних матеріалів; добір адекватних форм і методів навчання; врахування специфіки сприймання інформації в процесі застосування у навчальному процесі сучасних ІТКТ. Ключовим, на думку сучасних